

Ms 5908/-228-240.

Deleai sezó Eotm l. uactra'
ayw tsk

109 18103 1073
M. N. ...
KEZELTAR NOVLEKNAPLO
17 92 17 SZ

Fröhlich elvesztette leveleiből.

Kedves atyám!

Ma reggel kaptam leveledet s nem is gondolkodtam soká a felett, menjek-e?, ne menjek-e Schveizba?, mert a kételyben, melyben eddigelé e kérdés tekintetében voltam, bizonyosan legjobb, tanácsodat követnem. Mégis szándékom ez utazásra nem volt minden indok nélküli, s ha legfőképpen az élvezetvágy ~~vezetett~~ is feléje, mégis volt egy alap, melyen az ész megengedhette, e vágyat táplálni. - Itt tartózkodásom alatt a tudományt, mellyel foglalkozni szándékozom, oly alakban talál-
 ták elém, melyben egyelőre meg nem emészthetem, ennek következtében oly kedvetlen hangulatba estem, melyet leghelyesebben szellemi indigestió-
 nak nevezhetnék. - Mig itt oly kérdéssel^{ekk)} faggattak, melyek iránt érdekem nagyon csekély, kedvem a pályán haladni, melyre léptem, nagyon leapadt; más oldalról ismered az okokat, melyek miatt azt el nem hagyhatom, s így természetes, hogy azon töprenkedtem, miként tüntethetném fel jövőmet megint azon rózsás színekben, melyekben még rövid idővel ezelőtt láttam. - Legközelebb esett a gondolat, mind azt mi bennem e gondokat ébresztette, egy időre félre vetni - s aztán ujult erővel, és kedvvel a munkához fogni. - Nem szükséges mondanom, hogy az indok ép úgy táplálta vágyamat Schveicban néhány hétig gondtalanul kóborolni, mint e vágy ujból és ujból ez indokra vezetett. - Ha azonban e vágytól eltekintek úgy e gyógy mód helyett, melynek sikere mellett kétségen kívül némi valószínűség szól, egy másik nyomul előtérbe, melynek nagy előnye abban áll, hogy egyenesen fog a baj orvoslásához, míg az első^{jóformán} csak megkerüli a kását. - E mód, s tanácsod folytán ezt fogom követni, abban áll, hogy a munkát munka által kedveltessem meg. Haladtam már annyira, hogy jó könyvek társaságában időmet tudományommal tölthetem - s ha valahol rózsás színekben mosolyoghat felém az élet, úgy az bizonyosan a Svábhegyen, a ti körötökben lehetséges. Ezek szerint következő határozat szerint fogok cselekedni - itt maradok, míg az előadások teljesen lezárultak,

S e tartózkodásomból lehetőleg sok hasznot húzok, s aztán s ebben
vágyaimnak ellent nem szegülhetek, a legrövidebb uton hazá térek.
Mostani hangulatomban Berlin oly kevésbé érdekel, s ott ép ez okból
oly haszontalanul tölténém időmet, hogy nem látom be, miért késlel-
tetném a pillanatot, melyben viszontláthatlak, mely képzeletemnek
jelenleg főtárgyát képezi. E szerint Julius második felében haza
fogok érkezni, s így legalább egy hetet talán még Carlsbadba utazá-
sod előtt is együtt fogunk tölthetni. Ugy hiszem e határozattal be-
zárhatjuk a discussiót, mely eddigi levelezésünknek e semesterben
főtárgyát képezte, s melynek eredménye az, hogy engem megnyugtatót,
és melyben te fiad gyenge oldalait tanultad ismerni, míg én újból
arról győződtem meg, mily szerencse atyjában oly barátot találni,
mint minőt nekem benned adott a gondviselés. Szerető fiad

Lóránd.

Az eredeti levelet Eötvös Rolanda bárónő kérésére
és engedélyével Radisich Elemér urnak adtam át.

Budapest, 1925 augusztus 25 .

X. Pekar Dező

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Fröhlich eberrtette levelekből.

Kedves fiam!

Háromszor vagy négyszer fogtam az íráshoz, mint az idő szükében tenni szoktam, a képviselőház ülése alatt, mind annyiszor félbe szakasztottak. Ma azon fertály órát használom fel, míg a ministerek esti konferenciájokhoz összevgyülnek, s talán szerencsésebb leszek. Miután kedves kollegáim mindig késnek, lesz legalább annyi időm, hogy jólétünkről ~~azaz~~ tudósítsalak, azaz legalább relatív jólétünkről, mert a mi engem illet, a dicsekvésre nincs okom. Gyomrom rossz, fejem fáj, s egészben nincs okom a legénykedésre, de meg vagyok, és ha Carthesius szerint a cogito ergo sum elve után, a gondolkodás a létnek mérlege, inkább vagyok, mint sok más uri ember, kiket látva Carthesius állításán csaknem kételkednünk kellene, mert létök tagadhatatlan- csak már azért is mert mindég utban állanak, s még sem fogja senki állithatni, hogy gondolkoznak.

Mióta a király s Andrassy elment, még sokkal több dolgom van mint máskor.- Helyettesitem a minister elnököt, helyettesitem a honvéd ministert és vezetnem kell saját tárczámat, mihez még az járul, hogy ellenzékünk rendkívül tevékeny, azaz nem abban, hogy valamit tesz, de hogy sokat akadályoz. Türelmemet nem könnyen veszttem el, de megvallom néha veszteti kezdem reményemet, s a gondolat, hogy egész életem törekvései elérhetetlen czélnak voltak áldozva-bántja lelke- met. De leküzdöm e hypochondricus gondolatokat. Hisz végre, ki oly czélt tűzött ki magának, melyért küzdeni érdemes, soha nem érheti el azt, és az ^{átten}él (a fődolog nem a cél, hanem a küzdelem.-

Mint te sem azért mászol minden magasabb hegyre, ^{amit}innét csúcsán látni vagy találni remélesz, hanem mert magában a mászásban, erő- megfeszítésében, vagy egyes akadályok legyőzésében, sőt a veszélyben

találod élvezettedet, úgy járnak el már sokkal bölcsőbbnek tartott emberek is. Van élvezet a fölfelé törekvésben és azon érzetben is, hogy magasabb pontra jutottunk.-Mind azon által a mászás költői élvezetének vannak igen prózai részletei, s térdig érő havon vagy posványon átgázolni, nem tartozik a kellemes dolgok közé, s én jelenleg ilyen helyzetben vagyok.- Collegáim nagy része sem nem érti, sem nem érzi feladatának nagyságát, s így sokkal többet bosszant a kormány, mint maga az opp^ositió, mely tulajdonképen a legjámborabbak közé tartozik, s Mephistóra csak annyiban emlékeztet, hogy mindent tagad, de épen nem esze által.-

Családunk^{ommal} -mely ma egy hete jött be- az ebéd táján kívül alig találkozom. Mama kissé ideges, mert holnap a honvédszászló beszentelésnél ő fogja a császárnét, mint főudvarmesterné követni.- Én a király nevében ütöm be az első szeget, s tudod anyád ily comediáknak ép oly kevéssé kedvelője mint én magam. A lányok úgy látszik kissé unják magukat, de ez javulni fog, mihent több ember jön a városba.-- Hallom Miska szavát, ki valamely Exellenciás urat beneventál. Holnap előfizetek lapjaidra. Ég áldjon meg. Ha időd engedi irjál,

szerető apádnak

Eötvös.

Az eredeti levelet Eötvös. Rolanda bárónő kérésére és engedélyével Radisich Elemér urnak adtam át.-

Budapest, 1925 augusztus 25.

H. Schar'Gard.

Eötvös.

Eötvös Loránd tagságai.

Ökiratok.

Die astronomische Gesellschaft gegründet zu Heidelberg am 28 August 1863.
1898-ban rendes tagján. (Budapesti ülésén.)

A Tinnafüred vidéki régészeti egyesület.
1894-ben tiszteletbeli tagján.

Wógrád vármegyei Tanító Testület.
1894-ben disztagnán.

A vöröspatak középiskolai Tanítóegyesület.
1890-ben tiszteletbeli tagján.

A magyar pedagógiai Társaság.
1894-ben tiszteletbeli tagján.

The Royal Astronomical Society.
1911-ben tagján.

A Finnai Tanító Egyesület.
1894-ben tiszteletbeli tagján.

A Helsinki Tanítói Egyesület.
1897-ben disztagnán.

A Magyar Tudományos Akadémia.
1883-ban rendes tagján.

Exposition Universelle de 1900.

Diplôme commémoratif. de reconnaissance par. int. Spent. réserve

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Universitas Regia Fredericiana Norvegiae. Christiania.

1911-ben filozófiái doktorátus. Az ezelumi 100 éves jubileumra alkalmából.

Regia Scientiarum Academia Borussiae. Berlin.

1910-ben levelező tagjává. (Kézf. Preussische Ak. der Wissenschaften)

Valóságos belső titkos tanácsos. 1904-ben.

(A Ferenc József rend nagykentese.)

A Matematikai és Fizikai Társulat.

Áldozói irata 1894-ben.

A Kir. Magyar Terméstudományi Társulat.

1912-ben a Szily Kálmán érdemrel. Parabola tagjának 1893

Rendes tagjának. 1869.

Ordre National de la Legion d'honneur. Chevalier.

1881-ben, mint az Elektronikus Kongresszus tagjának.

Entergoni evang. ref. segély egyesület.

1885-ben disztagjának.

Főrendiházi tagjának: 1885-ben. 1884-ben.

A humanisztikus gimnázium hivatalos egyesülete.

1918-ban hivatalos elnöke.

A Nemesi Lovasda alapító tagja.

Mihálydi Nőrség, Nőrségi képviselői tag (legjobb adójáró) 1892.

Katonai felmentés, II éves jogán. 1867.

Magyar Bajtársi egyesület.

1916-ban, az elnöki tanács tagjává.

A "Művelődés és Tudományok" díszlevelény 1907-ben.

A Magyar Filozófiai Társaság.
1908-ban tiszteletli bizjúi

Selma Magyaromániai Termékek Tudományi Társaság.
1912-ben tiszteletli bizjúi.

A Bányászati és Kohászati Miniszterium. Bányászati és Kohászati Bizottság
1918. július 27-én. (Legjobb díszlevelény kiadására)

Ungarisches Magyar Tudományok Egyesülete.
1904-ben tiszteletbeli elnöke.

A Budapesti önkormányzat Turisztikai Bizottság
Küldéselt 1881-ben.

A Magyar Városi Önkormányzat elnöke.
1890-ben utasítást nyújtott a Borsini és Nemeskovinán.

A Önkormányzat tanácskezesi intézetének tanácskezesi bizottság.
1906 óta tagja a Nemzeti Tanácsnak

A Budapesti önkormányzat tanácskezesi bizottság.
1890(?) óta tagja az elnöki és kiserleri Nemzeti Tanácsnak

A Budapesti m. kir. Központi Könyvtári Tanácskezesi intézet
1899(?) óta elnöke.

Universität Heidelberg: Studien und Bibliothekswesen. 1870.

Beitrag zur heidelberger bibliothekswesen. 1869 és 1867!
Leipzig Könyvtári. Heidelbergi és Königsbergi.

Leichtweiß beszámoló. A M. Tud. Akadémia. 1873.

Fogorvászati és Kisebbségi Nemzetellenes elutasítás. 1874

Sokkői oklevel. Heidelberg, 1870.

Állami Könyvtárosi Társaság. Budaörs, 1873.

Báthory és Könyvszerzési cselekedete. 1869.

A Magyarországi Földművelésügyi Társaság. Budaörs, 1867.

Bisznyák Károlyhoz. 1871.

Bisznyák Péterhez. 1871.

Magánbírálati habilitáció. 1871.

Budaörsi Könyvtár és a földművelésügyi társaság a budaörsi cselekedete. 1872.

A Pécsi Magyar Társaság bizottsági tagja. 1874.

Eötvös: Expeditiós is egyéb tudományos dolgok.

Ms 5108/231 1.

W. Schweydar: Földmérési iratok.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Prof. Emil Rudolphe, Strassburg. Geomológiai szempontból érdekes
dolgok.

1881-82. T. f. é.

Kísérleti természettan T. rész heti 5 óra.

Gyakorlatok a physikai labor.-ban, heti 5 óra.

(Dr. Fröhlich I. sz. ny. rk. tanárral együtt.)

II. f. é.

Kísérleti természettan II. rész heti 5 óra.

Gyakorlatok a physikai laboratoriumban, heti 5 óra.

(Dr. Fröhlich I. sz. ny. rk. tanárral együtt.)

1882-83. T. f. é.

Kísérleti természettan T. rész. heti 5 óra

Az elektromágneses mértékrendszerről heti 1 óra.

Gyakorlatok a phys. labor.-ban, heti 5 óra (Dr. Fröhlich I. sz. ny. rk. tanárral együtt.)

II. f. é.

Kísérleti természettan II. rész. heti 5 óra.

Gyakorlatok a phys. labor.-ban heti 5 óra (Dr. Fröhlich I. sz. ny. rk. tanárral együtt.)

1883-84. I. f. é.Kísérleti természettan, bölcsész és orvos hallgatók számára ^{T. rész.} heti 5 óra.

Kísérleti természettan gyógyszerészhallgatók számára, egy felében, heti 5 óra.

Gyakorlatok a phys. labor. ban ^{heti 5 óra} (Dr. Fröhlich I. sz. ny. rk. tanárral együtt.)II. f. é.

Kísérleti természettan II. rész, heti 5 óra.

A folyadékok felületének feszültségéről, heti 1 óra

Gyakorlatok a phys. labor. ban (Dr. Fröhlich I. sz. ny. rk. tanárral együtt.)

1884-85. T. f. é.

Kísérleti természettan T. rész. heti 5 óra

Természetan, gyógyszerészhallgatók részére, heti 5 óra.

Gyakorlatok a phys. labor. ban heti 5 óra (Dr. Fröhlich I. sz. ny. rk. tanárral együtt.)

1884-85. T. f. é.

Kísérleti természettan T. rész. heti 5 óra.

Gyakorlatok a phys. labor. ban heti 5 óra (Dr. Fröhlich
Izor ny. rk. tanárral együtt.)

1885-86. T. f. é.

Kísérleti természettan T. rész. heti 5 óra.

A természettan elemei, gyógyszerészhallgatók
számára, heti 5 óra.

Gyakorlatok a természettan labor. ban. (Dr. Fröhlich
Izor ny. rk. tanárral együtt.)

T. f. é.

Kísérleti természettan II. rész. heti 5 óra.

A légköri fényjelenségekről heti 1 óra.

Gyakorlatok a phys. laborban (Dr. Fröhlich
Izor ny. rk. tanárral együtt.)

1886-1887. T. f. é.

Kísérleti természettan T. rész. heti 5 ó.

Elemi természettan, gyógyszerészhallg. számára heti 5 óra.

Gyakorlatok a phys. labor. ban. heti 5 ó.

T. f. é.

Kísérleti természettan II. rész. heti 5 óra.

Mennyiségtani kiegészítések a kísérleti ter-
mészetani előadásokhoz heti 2 óra.

Gyakorlatok a phys. labor. ban. heti 5 óra

1887-88. T. f. é.

Kísérleti természettan T. rész. heti 5 ó.

Elemi természettan gyógyszerészhallg. számára. heti 5 ó.

Gyakorlatok a phys. labor. ban. heti 5 óra.

T. f. é.

Kísérleti természettan II. rész. heti 5 óra

Gyakorlatok a phys. labor. ban. heti 5 óra

1888-89. T. f. é.

Kísérleti természettan T. rész. heti 5 óra.

Elemi természettan, gyógyszerészhallgatók számára,
heti 5 óra.

Gyakorlatok a phys. labor.-ban. heti 5 óra.

1888-89. II. f. é.

Kísérleti természettan II. rész. heti 5 óra.

|| A fénytörténete heti 1 óra

1889-90. I. f. é.

Kísérleti természettan I. rész. heti 5 óra.

Elemi természettan gyógyszerészhallgatók számára, heti 5 óra.

Gyakorlatok a phys. labor.-ban. heti 5 óra.

II. f. é.

Kísérleti természettan, II. rész.

1890-91. I. f. é.

MAGYAR
UDJOMÁNYOS AKADEMLIA
KÖNYVTÁRA

(A.)

Előadások.

1870-71. nyári szak.

No 5108 / 233

A fény elmélete hétfőn, kedden,
szerdán és csütörtökön d. n. 5-6-ig.
Dr. Baró Eötvös Loránd hely.
tanár. (Az új vegyészeti épületben.)

Gyakorlatok az elméleti természet-
tan köréből; pénteken d. n. 4-6-ig.
Ugyanazon tanár ugyanott.

1871-72. téli szak.

Elméleti természettan. T. rész. hétfőn,
kedden, szerdán és pénteken d. n. 3-4.
Dr. b. Eötvös Loránd helyettes tanár.
(Az új vegyészeti épületben.)

A fényhajlítás (diffractio) jelenségei.
hétfőn d. n. 2-3. Ugyanazon tanár (ugyanott)
Gyakorlatok az elméleti természettan
köréből. gymnasiumi tanárjelöltek számára.
csütörtökön d. n. 2-4. Ugyanazon tanár (ugyanott.)

1871-72 nyári szak. hiányzik

1872-73. téli szak.

Elméleti természettan I. rész. hétfőn,
szerdán pénteken d. n. 3-4. Dr. b. Eötvös
Loránd ny. r. tanár.

A ruganyosság elmélete alkalmazásai
tal a fénytannal; kedden, csütörtökön
d. n. 3-4. Ugyanazon tanár.

Gyakorlatok a természettan köréből.
kedden és pénteken d. n. 2-3. Ugyan-
azon tanár.

1872-73. nyári szak.

Elméleti természettan 2. rész. hétfő,
kedd, csütörtök, péntek d. n. 4-5. Dr. baró
Eötvös Loránd ny. r. tanár.

A fény kettős töréséről szerda d. n. 4-5.
Ugyanazon tanár.

Gyakorlatok az elméleti természet-

tan köréből, kedd, péntek d. u. 5-6.
Ugyanazon tanár.

1873-74. téli szak.

Elméleti természettan; hétfő, kedd, csütörtök, péntek d. u. 3-4. Dr. báró Cötvi Loránd ny. r. tanár.

A capillaritás elmélete. Szerda d. u. 3-4. Ugyanazon tanár.

Gyakorlatok az elméleti természettanból kedd, péntek d. u. 4-5. U. a. tanár.

1873-74. nyári szak.

Elméleti természettan; kedd, szerda, csütörtök, szombat d. u. 3-4. Dr. báró Cötvi Loránd ny. r. tanár.

Gyakorlatok az elméleti természettanból. péntek d. e. 9-11. Ugyanazon tanár.

1874-75. téli szak.

Elméleti fénytán naponként, szombatot kivéve, d. u. 3-4. Dr. B. Cötvi Loránd ny. r. tanár.

1874-75. nyári szak.

Az electricitás elmélete, hétfő, kedd és szerda d. u. 5-6. Dr. Báró Cötvi Loránd ny. r. tanár.

Általános kísérleti természettan

hétfő, kedd, szerda, csütörtök, péntek, d. u. 2-3. U. a. tanár.

Gyakorlatok az elméleti természettanból csütörtök és péntek d. u. 5-6. U. a. t.

1875-76. téli szak.

Általános kísérleti természettan Irés

naponként szombatot kivéve d. e. 12-1.

Dr. Báró Cötvi Loránd ny. r. tanár.

Elméleti természettan kedd és péntek d. u. 3-4. U. a. tanár.

1875-76. nyári szak.

Általános kísérleti természettan
(II. rész) naponként szombatot ki-
véve d. e. 12-1. Dr. báró Eötvös
Loránd ny. r. tanár.

Elméleti természettan (II. rész) kedd
és péntek d. u. 3-4. U. a. tanár.

1876-77. első fele.

Általános kísérleti természettan I. rész
hétfő, kedd, szerda, csütörtök, péntek d. e. 12-1.
Dr. báró Eötvös Loránd ny. r. tanár. Más-
odik fizikai intézet, közp. épület, földsz.

Elméleti természettan I. rész. kedd,
péntek, d. u. 3-4. U. a. tanár u. o.

A fénytan története. hétfő d. u. 3-4.
U. a. tanár u. o.

Gyakorlatok a fizikai dolgozódban
(előhaladottabbak számára) szerdán
d. u. 3-4. minden egyes résztrevesre
nézve külön megállapítandó heti
4 órában U. a. tanár u. o.

[A második fizikai intézet
a központi épületben van (Szab-
utca földszint balra) Előrehaladott-
tabbak, kik a természettanból ez-
előtt legalább egy éven át hall-
gattak előadásokat, fizikai mé-
részek kivételére utmutatást nyer-
nek; a gyakorlatok ideje a tan-
rendben van kijelölve. Bővebb fel-
világosítást nyerhetnek az intézet-
ben naponként d. e. 8-12 és d. u. 4-8.
Igazgató Dr. b. Eötvös Loránd ny. r. tanár.

1876-77. második fele.

Elméleti természettan. Fénytan. (foly-
tatáslag) kedd és péntek d. u. 4-5. Dr. báró
Eötvös Loránd ny. r. tanár. A második
phys. intézet tantermében.

Kísérleti természettan (folytatás)
szombat kivételével naponként d. e.
12-1. U. a. tanár U. o.

Gyakorlatok a fizikai dolgozókban
(előhaladottabbak számára) Szerda
d. u. 4-5. és minden egyes részvevőre
nézve külön megállapítandó he-
tenkénti 4 órában 5 órai tandíjért.
U. a. tanár U. o.

[A második fizikai intézet, stb.
ugyanaz mint fentebb.]

1877-78. első fele.

Kísérleti természettan, hetenkint 5
óra Dr. báró Eötvös Loránd ny. r. tanár.

A távolba hatástörvényeiről (el-
méleti előadás) kedd és péntek d. u. 3-4.
U. a. tanár.

Gyakorlatok a fizikai dolgozókban
(Dr. Fröhlich Izor magántanár se-
gítségével) hetenkint 5 óra.

[A második fizikai intézet
stb. lásd fentebb]

1877-78. második fele.

Kísérleti természettan II. rész. (heti 5 óra)
Dr. báró Eötvös Loránd ny. r. tanár. A II.
phys. intézet tantervében.

Az electricitás elmélete. kedd,
péntek d. u. 3-4. U. a. tanár U. o.

[A második fizikai intézet
stb. Igazgató Dr. b. E. L. ny. r. tanár]

Gyakorlatok a fizikai dolgozókban
(Dr. Fröhlich Izor ma-
gántanár segítségével) heti 5 óra.

1878-79. első fele.Kísérleti természettan I. rész.

Kedd, csütörtök, és a hónap 2. és 4. péntekén
d. e. 8-10. Dr. bárány Eötvös Loránd ny. r.
tanár. A fizikai intézet tanter-
mében.

A fizikai mennyiségek meg-
határozásáról a mechanikai mé-
térendszer alapján, kedd. d. u. 4-5.
h. a. tanár u. o.

Gyakorlatok a fizikai laborator-
iumban. Heti 5 óra u. a. tanár.

Önálló dolgozatok a fizikai labo-
ratoriumban. Heti 10 óra u. a. tanár.

[A fizikai intézet, ...
Igazgató Dr. b. E. L. ny. r. t.]

1878-79. második fele.

Kísérleti természettan II. rész. Kedd
és szombat d. e. 8-10 és hétfő d. 12-1.
Dr. bárány Eötvös Loránd ny. r. tanár
A természettan intézet tantermében.

Póttanfolyam a természettanból,
Kiegészítésül a fennebbi előadások-
hoz, orvostanhallgatók részére. Szerda
és csütörtök d. u. 4-5. h. a. tanár u. o.

A fizikai mennyiségek meg-
határozása a mechanikai mérték-
rendszer alapján, kedd. d. u. 4-5.
h. a. tanár u. o.

Gyakorlatok a fizikai laborato-
riumban. Oly hallgatók számára,
kik a kísérlet. természettanból már
egy éven át egyetemi előadásokat
hallgattak. heti 5 óra. u. a. tanár.

[A fizikai intézet etc.
Igazgató Dr. b. E. L. ny. r. t.]

1879-80 első fele.

Kísérleti természettan. hétfő 12-1,

Kedd, szomb. 8-10. Dr. báró Eötvös Loránd
ny. r. tanár. A phys. intézet tantermében.

Geometria optika (az optikai
eszközök elmélete) Kedden, szer-
dánai csütört. d. u. 4-5. U. a. tanár u. o.

Gyakorlatok a phys. labor. ban. Heti 5 óra.

Dr. báró Eötvös Loránd ny. r. tanár
és Dr. Fröhlich József ny. rk. tanár.

[A fizikai intézet etc. mint
1876-77 első fele]

1879-80 második fele.

Kísérleti természettan 2. rész hétfő
d. 12-1. Kedd és szombat d. e. 8-10.

Dr. Eötvös Loránd ny. r. tanár. A
phys. intézet tantermében.

Fényelmélet 1. rész. szerdán és
szombaton d. u. 4-5. U. a. tanár u. o.

Gyakorlatok a phys. labor. ban
heti 5 óra Dr. báró Eötvös Loránd
ny. r. tanár és Dr. Fröhlich József
ny. rk. tanár.

[A fizikai intézet etc. 2. fele]

1880-81. első fele.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Kísérleti természettan 1. rész. Kedd, szomb.

8-10. csütörtök 12-1. Dr. b. Eötvös Loránd
ny. r. tanár. Az egyet. phys. intézetben.

Fényelmélet 2. rész Kedd, szombat
d. u. 4-5. U. a. tanár. U. o.

Gyakorlatok a fizikai labor. ban
heti 5 óra. Dr. báró Eötvös Loránd ny.
r. és Dr. Fröhlich József ny. rk. tanár.

[A fizikai intézet, etc. mint fent]

Eloadások 4.
Ms 5108/233

1880-81. második fele

Kísérleti természettan II. rész; Kedd,
szerda, csütörtök, péntek, szombat d. e. 8-9.
Dr. b. Eötvös Loránd ny. r. tanár.
Az egyet. fizikai intézetben.

Hitán. Mergedán és Szombaton d. u.
4-5. U. a. tanár U. o.

Gyakorlatok a fizikai labora-
toriumban. Heti 5 óra - Dr. báró
Eötvös Loránd ny. r. és Dr. Fröhlich István
ny. rk. tanár. U. o.

[A fizikai intézet etc. szöveginté-
s. 1876-77. évi felvétel]

B. Csevs Loránd

Reudas tag : 1869-től

Partoló tag : ~~1871~~ - től 1873-tól.

a Természettudományi
Társulatban.

Választmányi tag : 1871-től

Alkiörs : 1880-tól haláláig

Fordította a Helmholtz-munkát (Népszerű természettudo-
mányi előadások)

Az eredetivel összehasonlította a Darwin-munkát (A ten-
gegyjárás)

Sorozatos előadásokat tartott.

Az országos segély felhasználására vonatkozó indít-
vány tőle ered.

Körbonyimában cikkei 1871-től jelentek meg.

Báró Eötvös Lóránd 1914 januárjában Aradon a Kulturpalotában Gravitációs Kutatásairól előadást tartott. Ez volt az első népszerű természettudományi előadás a Kulturpalota nagytermében, egyúttal megnyitó előadása volt azon sorozatnak, a melyet az Aradi Kölcsey Egyesület itt rendezett. Az előadás megtartására Fényes Dezső aradi tanár kérte fel és nyerte meg Eötvös bárót. A Kulturpalota épületének felavató ünnepélyét előbb tartották meg. A mennyiben erre vonatkozólag még közelebbi részletek volnának szükségesek, azt Szántay Lajos aradi építész barátomtól könnyen beszerezhetem, a ki kulturpalotát építette.

Budapest, 1927 január 2.

Fényes Dezső

Ms 5108 / 236

Báró E ö t v ö s L o r á n d

-----
előadásai és cikkei a Matematikai és Természettudományi

Értesítőben.

Tanulmányok a folyadékharthyák feszültségéről. 1. köt. 69 old.

1882/83. A Matematikai és Természettudományi Osztály üléséből 1882. december
11-én. Csak előadás.

A folyadékok ^{felületi} feszültségének összefüggése a kritikus hőmér-
-----
séklettel. 3. köt. 54-73 old. 1884/85. A Matematikai és Természettudományi Osz-
-----
tály üléséből 1885. január 19-én. Székfoglaló értekezés, r. tagság.

A folyadékok felületi feszültsége és vegyi alkata közt
-----
fenálló kapcsolatról. 4. köt. 34-41. old. 1885/86. A Matematikai és Természet-
-----
tudományi Osztály üléséből 1885. december 14-én.

Vizsgálataim a gravitáció jelenségeinek körében. 7. köt. 27
-----
old. 1888/89. A Matematikai és Természettudományi Osztály üléséből 1888
november 12-én. Csak előadás.

A Szent-Gellérthegy vonzóerejére vonatkozó vizsgálatok.
-----
7. köt. 292 old. 1888/89. A Matematikai és Természettudományi Osztály ülés-

éből 1889. június 24-én. Csak előadás.

A föld vonzásáról különböző anyagú testekre. 8. köt. 39 old.

1889/90. A Matematikai és Természettudományi Osztály üléséből 1890. január
20-án. Csak előadás.

Nagy lengés^{idők} méréséről. 8. köt. 84. old. 1889/90. A Mate-
-----
matikai és Természettudományi Osztály üléséből 1890. április 21-én. Csak
előadás.

Vizsgálatok a gravitáció és mágnesség köréből. 14. köt.

221-266 old. 1896. A Magyar Tudományos Akadémia III. Osztályának üléséből
1896. április 20-án.

A Magyar Tudományos Akadémia III. osztályának november 12-én tartott ülésén Br. E ö t v ö s L o r á n d rendes tag " Vizsgálatok a gravitáció jelenségének körében " címen előterjesztette a tömegvonzás kísérleti tanulmányozására tett vizsgálatait és tanulmányának eddigi eredményeit. Előre bocsátva e kérdés történetét s a reá vonatkozó tanulmányokat, előadta saját vizsgálatait, leírván az eszközt és módot, mellyel igen csekély tömegű testek vonzó hatását is a legnagyobb pontossággal kimutathatja.

Természettudományi Közlöny. 20 köt. 477 old. 1888.

A Magyar Tudományos Akadémia III. osztályának június 24-ikén tartott ülésén Báró E ö t v ö s L o r á n d " Jelentés a Szent-Gellérthegy vonzó erejéről " címen előadja, hogy a hegyek tömegének vonzása, amennyiben az a függő-ön irányát megváltoztathatja, régen ismert tény. A Gellérthegy vonzó erejének kiszámítása Báró Eötvöst a vonzás egy másnemű hatásának felismerésére vezette, ez az irányító hatás, mellyel nagy tömegek a vízszintesben forgó hosszúkás testekre hatnak. A rendkívüli érzékenység és pontosság, melyet a sodró mérleggen elérni sikerült, lehetővé tette ez irányító erőnek nemcsak felismerését, hanem megmérését is. Ez irányú első méréseit Eötvös a Szent-Gellérthegy tövében a Rudasfürdő közelében végezte.

Természettudományi Közlöny. 21 köt. 398 old. 1889.

Almanachból.

1890-91.

Eötvös Loránd báró sz. mm. és bölcsészet-
tudor, a főrendiház tagja, a felsőbb természé-
szettan. ny. r. tanára; a m. tud. Akadémia
elnöke, az orsz. közoktatási tanács és a
középtanodai tanárvizsgáló bizottság tagja,
a természettani intézet igazgatója, a kir. m.
természettudományi társulat alelnöke. Ester-
házy u. 3. sz. (Ny. r. tanárrá neveztetett
1872. május 21.)

1891-92.

Egyetemi tanács.

Rector Magnificus

Báró Eötvös Loránd etc. (mint fent).

1892-93.

u. a. és: a math. phys. társulat és a magyar
turistaegyesület elnöke.

1894-95.

orsz. képviselő.

1895-96. 1896-97. nem fordul

elő neve a névsorban.

1897-98.

Eötvös Loránd báró sz. mm. és bölcsészet-
tudor, a Kísérleti természettan ny. r. tanára,
a Ferenc-József-rend nagykeresztese, a perb
Szent-Száva rend nagykeresztese, a francia becni-
letrend lovagja, a magyar főrendek házában
tagja, a magyar tudományos Akadémia el-
nöke, a természettani intézet igazgatója, a ma-
thematikai és fizikai társulat és a magyar
turista egyesület elnöke, a budapesti orsz.

Almássy János

középiskolai tanárképző intézet igazgatója,
a Báros Eötvös József. collegium Kurátora, a
budapesti orsz. tanár vizsgálo bizottság tagja, a
kir. m. természettudományi társulat alel-
nöke, az egyetem volt rectora, volt m. kir.
vall. és közokt. miniszter és orsz. képviselő.
Eszterházy u. 3. sz. (Nyilvános rendes tanárra
neveztetett 1872 május 21-én; újra kineveste-
tett 1896 február 16-án)

1898-99 és 1899-1900. u. a.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADEML
KÖNYVTÁRA

Eötvös Loránd báró arcképének leleplezése.

Komári Kácz Endre festőművész, ^{a Kis Akadémia résztvevője,} (előadás megváltásként megfestette és a Kis Akadémiának ajándékozta Eötvös Loránd báró arcképét. Ezt a képet a Kis Akadémia 1940. december hó -én délután 1/7 órakor ünnepélyes keretek között adta át megőrzésre az Egyetemi Kisérleti Fizikai Intézetnek.

A Kis Akadémia vezetősége nevében Förster Rezső szföv. vegyészmérnök üdvözülte a megjelenteket: ^a Pázmány Péter Tudományegyetem orvoskara képviselőjében Darányi Gyula dr. egyet. nyil. egyet. tanár^t, az egyetem bölcsészkarja képviselőjében Gerevich Tibor dr. egyet. nyilv. tanár^t, a bölcsészkar dékánt, a ~~matematika~~ ^{Matematikai és Fizikai Társulat} Báró Eötvös Loránd ~~Matematikai és Fizikai Társulat~~ képviselőjében Rados Gusztáv dr. nyug. műegyet. nyilv. tanár^t, mint a társulat . . . . . , a Kir. Magyar Természettudományi Társulat képviselőjében Gombocz Endre dr. egyet. rk. tanár^t, magyar nemzeti muzeumi igazgató^t, mint a társulat főtitkárá^t, Eötvös Rolanda bárónőt és Eötvös bárónőt, mint az elhunyt leányait, az Eötvös bárói család képviselőjében. Ezután felkérte Rýbát^t István dr. egyet. nyilv. tanár^t, mint a Egyetemi Kisérleti Fizikai Intézet igazgatóját, ünnepi beszédének megtartására. ^{Rýbát István} Eötvös Loránd báró munkásságát, tudományos működését és ^{egyéni} értékeit hatásosan összefoglaló ünnepi beszéd^{et} lelepleztéⁿ az arcképet. Az ünnepi beszédet Förster Rezső köszönte meg.

Utána következett a Kis Akadémia negyvenedik évfordulójának jubileuma alkalmából rendezett szerepmű.

A Királyi Magyar Természettudományi Társulat Évkönyve
1938-ra." Évfordulók 1938-ban " fejezetben 94 oldal.

A hazai tudományosság történetében nevezetes dátum. Ezen a napon, 50 évvel ezelőtt mutatta be báró Eötvös Loránd a Magyar Tudományos Akadémia III. osztályában Vizsgálatok a gravitáció jelenségeinek köréből című dolgozatát, és megnyitotta a földi nehézségerőre vonatkozó évtizedekre terjedő, korszakalkotó fontosságú tanulmányainak sorát. Vizsgálatainak vezérgondolata az volt, hogy a nehézség térbeli változásainak meghatározására az azóta tudományos és gyakorlati szempontból egyaránt óriási fontossá vált torziós ingát használja fel. Kezében a fizikusok lomtárában heverő eszköz, a torziós mérleg - mely lényegében nem egyéb egy vékony dróton függő vízszintes rúdnál-csodákat művelt. Eddig hozzáférhetetlen problémák megoldását tette lehetővé a tudományban, legújabb alkalmazásában pedig biztos varázsvesszőként nyújt felvilágosítást a gyakorlati geologusnak a Föld mélyének felkutatásában / Pekár D. /. Ő maga mondotta eszközéről: "Egyszerű, mint Hamlet fuvolája, csak játszani kell tudni rajta, és miként abból a zenész gyönyörkedtető változatokat tud kicsalni, úgy ebből a fizikus, a maga nem kisebb gyönyörűségére, kiolvashatja a nehézségnek legfinomabb változatait."

Eötvös maga sohasem gondolt arra, hogy torziós ingáját valaha is gyakorlati célok szolgálatába állítsa. Előtte készülékének mindig csak tudományos jelentősége lebegett és még a gondolatát is elutasította annak, hogy belőle anyagi hasznot húzzon. Halála óta Földünk minden részében végeztek és végeznek vele geofizikai méréseket, melyek mérhetetlen értékű földalatti kincsek, elsősorban földgáz és petróleum feltárására vezettek. A csendben és szerényen munkálkodó tudós, a legnagyobb magyar fizikus neve így lett ismertté, nemcsak a szigorúan vett tudományos körökben, mely egyéb maradandó alkotásainál fogva már régóta nagyjai közé számított, hanem széles e világon mindenütt, hol az "Original Eötvös-Balance"-készülékkel kutatásokat végeztek.

1888 november 12.

Ms 5108/241-250.
1251-268.

Pellai's serms Eotvos L. re
matkora az ujjsse
Pellai Dezső Forradal- ra
matkora az ujjsse

28 db 29 fol - bor.

M. TUD. AKADEMLIA
KEZIRATI IRO NYELV-
19 72 v 17 sz

Ms 5108 / 241

A pénzügyekről tárgyaltak anyagát egyenlőre
tartalék felolvasásának

Április 14 1896 febr. 5.

Schindler,

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Sok községi Töplér - file gép
Pulcsy kámpor

Estros korand kerének Röntgen képe
(1895. dec.)

Klupashy Jenő és Pekár Derső felvétele

A pénzintézetek hírhírelőh anyagos eseményekében tar-
totk elő adásainak.

Bp. 1896 febr. 5.

Pekár Derső,

Báró Eötvös Loránd Kis Akadémiánk lelkes tagja és őszinte pártfogója volt. Nemcsak szeretettel támogatta működésünket, de ismételtelen résztvett baráti összejöveteleinken és körünkben értékes előadásokat tartott. Így torziós inga módszerének elementáris elméletét külön éppen a Kis Akadémiában tartott előadásaira dolgozta ki, a mi később "A Balaton Tudományos Tanulmányozásának Eredményei"-t ismertető, terjedelmes monografiában nyomtatásban is megjelent.

A Magyar Tudományos Akadémia mozgalmat indított, hogy a kerepesi temetőben, volt kiváló elnökének tudományos érdemeihez méltó síremlék emeltessék. Illő hogy a kegyeletes célt mi is támogassuk! A mai nehéz viszonyok között azonban nem akarjuk résztvevőinket megterhelni, éppen ezért csupán arra kérjük, hogy bármilyen csekély, egész szerény összeggel legyen szives a Kis Akadémia ez irányú gyűjtését támogatni és azt a mellékelt csekklap felhasználásával beküldeni.

Ms 5108/244

MAGYAR TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA

902—1930.

Nagyméltóságú }
Méltóságos } *Tagtárs Úr!*
Nagyságos }

A M. Tud. Akadémia ezidei nagygyűlésén hozott határozatával mozgalmat indított avégből, hogy néhai kitünő elődömnök, báró Eötvös Lorándnak a kerepesi temetőben az I/10. sz. táblában fekvő, ma még jeltelen sírján az elhunyt kitünő tudós érdemeinek megfelelő síremlék emeltessék.

Az Akadémia e síremlék költségeire első részletül 2000 P-t szavazott meg és a későbbi években a pénzügyi helyzethez képest további részleteket fog erre a kegyeletes célra költségvetésében előirányozni.

A M. Földhitelintézet megkeresésem alapján „Báró Eötvös Loránd síremlékére“ cím alatt a 3314. számú betétkönyvet nyitotta, amelyre az említett 2000 P-n felül a saját adományom fejében 500 P-t elhelyeztettem; a főtitkár úr adománya 100 P.

Nagy köszönettel venném, ha a tisztelt Tagtárs úr szíveskednék erre a betétkönyvre adományát szintén befizettetni és azokat az ismerőseit, akik báró Eötvös Loránd tudományos érdemeit kiválóan méltányolják, felkérni, hogy adományaikat ugyancsak a M. Földhitelintézethez juttassák el.

Hazafias üdvözlettel

Budapest, 1930 június 7.

BERZEVICZY ALBERT s. k.
a M. Tud. Akadémia elnöke.

Ms 5108/245

Nagyméltóságú Tagtárs Úr!
Méltóságos

A Magyar Tudományos Akadémia néhai nagynevű
kitűnő elnökének,

BÁRÓ EÖTVÖS LORÁND

úrnak

a kerepesi temetőben levő sírján a M. Tud. Akadémia,
az Akadémia tagjai, a vallás- és közoktatásügyi minisz-
térium és a báró Eötvös József-Kollégium adományából
síremléket állítottunk.

E síremlék felavatása alkalmából vasárnap,
1932. október hó 30-án délelőtt 11 (tizenegy) órakor
Berzeviczy Albert ig. és t. t. elnök úr beszédet
mond és elhelyezi Akadémiánk koszorúját.

Erre a kegyeletes ünnepünkre bátorodom igen
tisztelt Tagtárs Urat meghívni.

Mély tisztelettel

Balogh Jenő
főtítkár.

Bejárat a temető I. számú kapuján.
Kezdetben egyenesen **előre**, azután az **5. számú táblánál**
balra kell menni. A sírhelynek 10. a sorszáma.

Ms 5108/246

Az EÖTVÖS INTÉZET első igazgatója Dr. PEKÁR DEZSÓ
szorgalmazására.

A tábla jobb szélére felülről lefelé a középre irandó.

Ms 5108/247

Ebben az épületben kutatott és tanított

1886tól 1919ig

VÁSÁROSNAMÉNYI

B Á R Ó E Ö T V Ö S L O R Á N D,

a fizika klasszikus mestere.

= * =

Nevét az Eötvös törvénnyel, a gravitációs torziós
ingával, ~~és~~ az Eötvös effektussal örökitette meg.

= * =

Tudós professzorának

a PÁZMÁNY PÉTER TUDOMÁNY EGYETEM,

úttörő alapítójának

a BÁRÓ EÖTVÖS LORÁND GEOFIZIKAI INTÉZET

1934ben.

10. 11. 1913

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Ebben az épületben kutatott és tanított
1886 tól 1919 ig

VÁSÁROSNAMÉNYI

BÁRÓ EÖTVÖS LORÁND
a fizika klasszikus mestere.

— * —
Nevét az Eötvös törvénnyel, a gravitációs torziós
ingával, az Eötvös effektussal örökítette meg.

— * —
Tudós professzorának
a PÁZMÁNY PÉTER TUDOMÁNY EGYETEM,
úttörő alapítójának
a BÁRÓ EÖTVÖS LORÁND GEOFIZIKAI INTÉZET

1934 ben.

*Kopács János
műve*

Méltóságos

Dr. T a n g l K á r o l y egyetemi tanár
úrnak

B U D A P E S T.

Elismerem, hogy az Eötvös emléktáblára külön nyugták
ellenében a Pázmány Péter Tudomány Egyetemtől, illetve Dr. Tangl
Károly professzor úrtól 700 azaz Hétszáz, az Eötvös Intézettől
pedig 500 azaz Ötszáz Pengőt felvettem s ezzel az összesen 1200
Pengővel a készített emléktábla teljesen kifizettetett.

Budapest, 1934 június 16.

Károly János s. k.

az Eötvös Intézet részére kiállításra hasonló irat Rennesnél van.

8.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

1931. aug. 30.

LIPSKULIJAN ÁGYA

Wend mese.

Volt egyszer egy szegény ember, aki alig tudta már eltartani magát, mégis nagy adókkal terhelték meg a házat. És el kellett mennie szőlőt kapálni. Ahogy aztán egy szép napon igen szomorúan a pusztába ment, utközben egy emberkével találkozott, aki megkérdezte:

— Miért vagy olyan szomorú?

A szegény ember így felelt:

— Te sem tudsz rajtam segíteni.

— Ki tudja, — mondta az emberke, — meséld csak el szépen: ugye lehet, segítsek.

A szegény ember elmesélte, hogy nagy szükségben van és lehetetlen, hogy az adót meg tudja fizetni. Az emberke azt mondta erre:

— Ha nekem ígéred azt, ami a házában van, csak nem tudsz róla, segítsek rajtad.

A szegény ember gondolta magában: — azt megteheti, hiszen mindenről tud, ami a házában van.

Erre az emberke elővett egy darab papirozt és azt a szegény embernek tulajdon vérével alá kellett írnia. Amikor ez megtörtént, szólott az emberke:

— Tizenhat év múlva hozd el ugyanerre a helyre, amit elígértél nekem. És szép summa pénzt nyújtott át neki.

És idő multával felesége fiut szült neki és eszébe jutott, mit ígért az ördögnek és igen szomorú lett. A gyerek azonban nőtt és igen szorgalmasan tanult, úgy hogy apja tovább iskoláztatta és mire tizenöt éves lett, már kész volt a tanulmányaival. Ahogy közeledett az ideje, amikor az emberkének el kellett vinnie, bánkódott az apa, minél többet, annál jobban. Mondta tehát a fiu:

— Miért vagy olyan szomorú, kedves apám?

— Ó, — felelte az apa — elígértelek az ördögnek, még mielőtt megszületett volna és írást is adtam neki róla. — És elmesélte fiának az egész esetet. De a fiu így szólt:

— Ne gondolj velem, apám. Majd magam megyek el azért az írásért. — És vette a kardját és némi szenteltvizet és nekifogott az utnak. De egy oly nagy erdőbe került, hogy ott lepte az este és végül is eltévedt.

Sokáig tévedezett benne, amikor végre világgosságot látott és aztán egy házikót. Belépett oda. De senki se volt benn, csak egy öreg asszony. Attól kért éjjeli szállást. De az öreg asszony azt válaszolta: menjen csak utjára, ha kedves az élete, mert itt egy nagy rabló lakik. A fiu azt mondta, hogy nem fél és ott maradt.

Kisvártatva jött a rabló is és megkérdezte, merre tart? És ő elmesélt neki mindent, hogy az ördöghez megy a pokolba, hogy elvegye tőle az írást. Hát a rabló nem bántotta, hanem enni és inni adott neki és másnap reggel arra kérte: legyen olyan jó, kérdezze meg az ördögöt, mi vár Lipskulijánra.

És amikor a pokolba érkezett, ott éppenséggel senki más nem volt, mint maga a fő-ördög. Az azonban mitsem tudott az írásról és azt mondta, hagyja őt békén, semmi köze a dologhoz. Erre a fiu behintette szenteltvizzel és a fő-ördög elkezdett hangosan ordítani, hogy a többiek seregestül berohantak. Megkérdezte őket az írás felől, de senki se tudott róla. Erre újra behintette szenteltvizzel a fő-ördögöt, mire az elkezdett még jobban

ordítani, úgy hogy rohanvást még többen sereglettek össze. Ujra megkérdezte őket az írás felől, de egyikiknél se volt az írás. Erre még egyszer behintette a fő-ördögöt és az oly iszonyatosan kezdett el ordítani, hogy minden oldalról rohanva tódultak be az ördögök és utolsónak egy kis sánta is bicegve és annál volt az írás. De nem akarta odaadni. Erre azt mondta a fő-ördög:

— Dobjátok Lipskulijan ágyára.

Erre a sánta ördög odaadta az írást és miután a fiu zsebetette, megkérdezte, miféle ágy lesz a Lipskulijáné? — Megmutatták neki és ez olyan ágy volt, hogy amikor kardját beleszurta és újra kihuzta, elolvadt a pengének az a része, amely az ágyba belemélyedt, mert az ágy merő izzó vas volt.

Ezután a fiu újra hazafelé vette utját és utközben betért Lipskulijanhoz. Az megkérdezte, tudja-e már, mi vár rá? És a fiu elmesélt neki mindent. Erre megijedt Lipskulijan és megkérdezte, ha vajjon nem kaphatna-e még kegyelmet? A fiu válaszolt:

— Isten minden bűnőshöz kegyelmes, ha az jobb utra tér. Ne tégy több gonoszát és szakadatlanul imádkozz Istenhez, meglásd, hozzád is kegyelmes lesz. — És egy kis darabon elvezette őt az út mellől, ott egy kis halmet emelt és mondta:

— Itt a dombon imádkozz és ha a vessző almát hajl, akkor tudd meg, hogy bűneid megbocsáttattak. És a fiu haza ment.

Sok időre rá, amikor már magasrangu pap volt, azon az erdőn vitt át az utja és szolgája az egyik fán szép almákat pillantott meg. Szakitani akart egyet, de amikor meg akarta érinteni, hangot hallott, amely így szólt:

— Nem te ültetted, nem is te fogsz leszakítani.

Sebtiben elmesélte urának a csodát. Az odament és ahogy az almafához ért, egy térdepítő embert pillantott meg alatta és eszébe jutott Lipskulijan. És az ember gyónni akart. És amikor bűnei alól feloldozta, széthullott Lipskulijan merő porrá és mind eltűntek az almák, amelyek azoknak a lelkei voltak, akiket meggyilkolt vala. És egy fehér galamb szállt fel az ég felé és énekelt:

A vesszőcskén alma nőtt:

Lelkem újra szép lesz Isten előtt!

És biztos volt a hite, hogy Lipskulijan boldogan halt meg.

NYÁR.

*Esténkint, amíg a kedvesem főzte a vacsorát
S kunyhónk előtt a rózse vidáman ropogott,
Elmentem a hegyikuthoz s az agyagkorsóban
Elhoztam néki az esteli csillagot . . .*

TEMETÉS.

Lassan megy a temetési menet

A temető felé . . .

Az utcán pocsolya pocsolya mellett

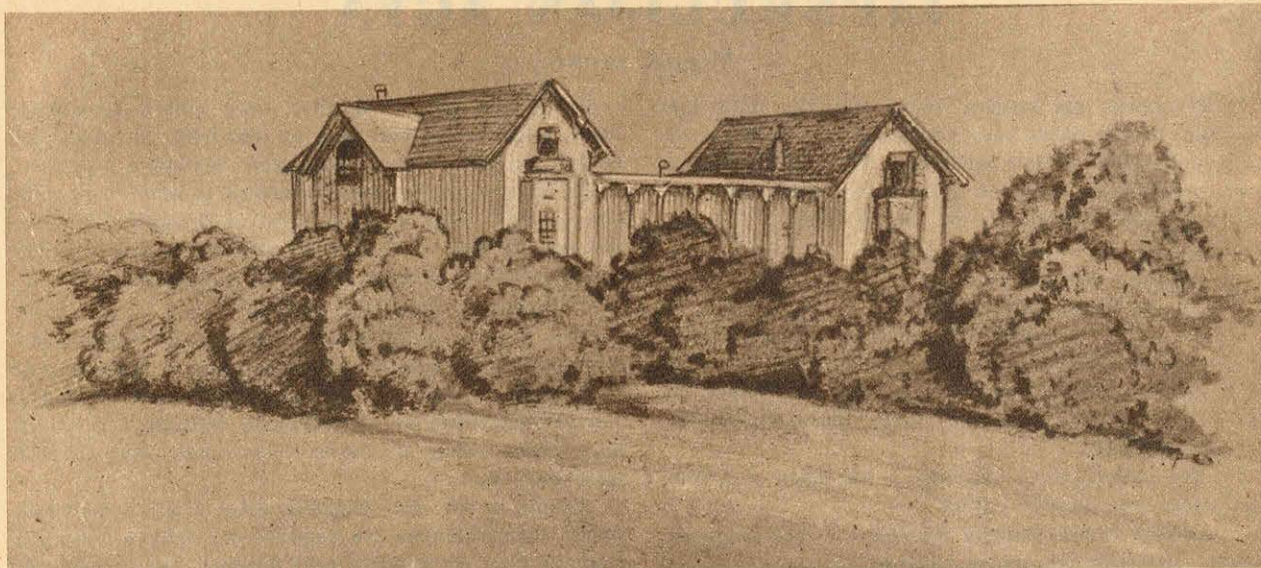
S én nézem a pocsolyák tükrében, mint csüngnek az

lemberek

Fejjel lefelé,

A fenekellen nagy mélység felett . . .

Sztankó Gyula.

Báró Eötvös József villája a Svábhegyen. Trefort Agnes rajza 1861-ből.

Báró Eötvös József a Svábhegyen.

Ismereetlen adatok alapján.

A fővárost körülvevő óriási villaövön diadalmasan uralkodik a Svábhegy. Mi is a Svábhegy? Hegyek és völgyek gyűjtő fogalma. Jókai szerint magába foglalja az Istenhegyet, Vezérhalmot, Széchenyi hegyet, Orbánhegyet, Mártonhegyet, Jánoshegyet és Zugligetet. Ma odasomázhathatnók a meghatározást, hogy a budai hegyvidéknek van egy északi és egy déli szárnya; az egyik a Rózsadomb és mögöttes részei, a másik a Gellérthegy és kapcsolts területei. Ami e kettő közé esik, az a Svábhegy birodalma.

A Svábhegy, most augusztus végén teljes pompájával gyönyörködteti tisztelőit. A Svábhegy a középpontja a rövidebb-hosszabb lélegzetű budapesti turistaságnak és a Svábhegy az ideális állandó pihenője a városhoz kötött polgárnak. Ez az erdő-, kert- és villa-kultúra nem mai keletű. Már 1830-ból van adatunk a svábhegyi üdülésről. Ez időben még szőlő borította a budai hegyvidéket s az első nyaralók prэшházakból keletkeztek. A Svábhegy rangemelkedése akkor következett be, amikor két nagyműveltségű és nagyjövőjű uriember, a már meglévő kezdeményezéseket népszerűvé tette a középosztály előtt. Rokontlekek voltak, testi-lelki jóbarátok. Magyar kultuszminiszter lett mindkettőjükből. Ezt megelőzőleg még sógorok is lettek, amennyiben nővéreket vettek feleségül: Rosty Albert békésmegyei alispán két szép leányát. Hívták pedig ezt a két urat báró Eötvös Józsefnek és Trefort Ágostonnak.

Eötvös és Trefort 1837-ben együtt mentek külföldi utra; bejárták egész Középeurópát. Ezen az uton nemcsak ismereteik gyarapodtak, de megerősödött mindkettőjük vonzalma a természet szépségei iránt. Különösen Eötvös lett rajongója a romantikus tájaknak, amint arról tanuskodik *Karthauzi* című regénye, ennek az utazásnak egyik érzékelhető eredménye. A Karthauzi csakhamar napvilágot is látott az 1838-i árvíz után megjelent Budapesti Árvízkönyvben.

Eötvös az 1840-es években már jelentős szerepet ját-

szik a politikai életben, majd, — amikor a *Pesti Hirlap* szerkesztésében Szalay László váltja fel Kossuthot — szorgalmas vezércikkíró lesz. Közben ráér megházasodni is és 1842-ben feleségül veszi Rosty Ágneszt. A „pesti por és sár“ azonban ő rá is ránehezedik. Hová menekülhet az, akit ideköt munkássága? Eötvös örömmel értesült, hogy van egy ilyen baráti azilum: a természettudós Frivaldszky Imrénének a Svábhegyen köből épült nyári laka. Frivaldszky boldog volt, hogy Eötvösöket huzamos időre is vendégül láthatta, Eötvösné hugával, a másik szép kis Rosty leánnyal, Ilonával együtt.

Trefort persze a Svábhegyen is felkereste Eötvösöket. Így különösen emlékezetes volt az 1845. év tavasza, amikor a fiatal tudós mélyen nézett Rosty Ilonka szemébe. A szép svábhegyi májusnak mátkaság, majd 1847-ben esküvő lett a folytatása. Ily módon váltak sógorokká Eötvös és Trefort. Frivaldszky bácsi mind invitálta Trefortékat is a Svábhegyre, hiszen jóemberek kis helyen is elférnek s a Frivaldszky-ház kastélyszámba megy a hegyen! De a két tudós már a magáéban akarta élvezni a Svábhegy gyönyörűségét. Ezért elhatározták, hogy házat építenek maguknak. A Svábhegy tetején terjedelmes ingatlant vásároltak s azon svájci emlékeik hatása alatt svájci stílusban kétszárnyu épület építésébe kezdtek. Az egyik szárny Eötvösöké lesz, a másik Trefortéké.

Az építés ideje alatt élte Eötvös legszebb napjait. Esze, tudása, szorgalma, hazafiai lelkesedése, jelentős részt juttatott neki politikában, sajtóban egyaránt. Vezető szerepe volt a márciusi eseményekben is, aminek eredményeképpen V. Ferdinánd kinevezte őt az első független magyar minisztérium kultuszminiszterévé. Ugyanekkor lett földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi államtitkár Trefort Ágoston. Sajnos, a magyar remények nem váltak be. Az 1848-i mozgalmas nyarat erős megszakításokkal mindketten a tető alá került villában töltötték ugyan, de szomorúan látták a szabadságtörekvéseknek forradalomba való csavarodását. Lambergnek 1848 szeptember

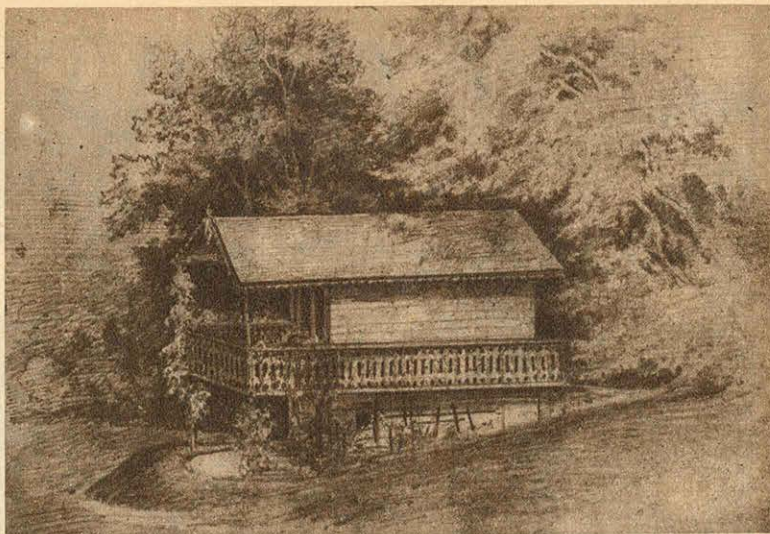
28-án a Lánchidon történt meggyilkolása után Eötvös elhatározta, hogy a nyugalom helyreállításáig ő, akinek lelke távol van minden forradalomtól, családjával együtt külföldön fog tartózkodni.

Bécsbe, majd Münchenbe vitte útja, ahol Treforték is csatlakoztak hozzájuk. 1850 december 4-én jöttek vissza Pestre. Szomorú világ várta őket itthon. Eötvös József belemerült irodalmi tanulmányaiba, Trefort Ágost pedig családi dolgaikat rendezte, amit közös apósuknak, Rosty Albertnek halála tett szükségessé. Trefort kiadatlan naplójában — amelyet unokája, báró Szalay Gábor volt szíves rendelkezésemre bocsátani — az 1851-es évről ez a bejegyzés olvasható:

„A Rosty örökség megosztása és a svábhegyi ház lakhatóvá tétele körüli teendők, amely ház most Eötvös tulajdona s amelyet együttesen kezdtünk építeni 1848-ban, foglalták le nagyrészt időmet. Április 24-én költöztünk ki, Eötvösék májusban jöttek utánunk... Szeptember végén Csabacsüdön voltam az öröklött birtok átvétele végett... Majd ismét feljőve, december 9-ig maradtunk a Svábhegyen, ahol igen kellemes időt töltötünk.”

Trefortnak ez a feljegyzése tartalmazza tehát az Eötvös-villa multjának titkát. Trefort maga Csabacsüdre vonult vissza, miután a svábhegyi villát már átadta volt sógorának, Eötvösnek. Eötvös még egy külön kis Karthauzi-lakot építtetett, ami azt a hitet keltette egyesekben, hogy ott írta Karthauziját; láttuk, hogy ez nem igaz. Ez a Karthauzi-lak már a völgyes részben épült. Az Eötvös-villa főépülete mellett is volt egy később épült ház. Ebben született 1860-ban Trefort Mária, később báró Szalay Imrének, a Nemzeti Múzeum igazgatójának felesége.

Treforték ugyanis továbbra is állandó vendégei voltak a svábhegyi Eötvös-villának, hiszen nemcsak a szülők voltak jóbarátságban, hanem a gyerekek is. Szép intellektuális élet folyt itten: olvasmányok, zene, nyelv-

A Karthauzi-lak. Trefort Edit rajza.

tanulás, rajzoktatás. Sétákról, kiadós kirándulásokról is gondoskodás történt. Ez össze volt kapcsolható a rajzoktatással. Különösen a Trefortleánykák voltak hűséges társai Klette, később Kelety Gusztávnak, az Eötvösök nevelőjének, a majdani kiváló művésznek, mikor vázlatkönyves sétára indultak a Svábhegyen és környékén. Megmaradt mindkettő vázlatkönyve. Trefort Ágnes és huga, Trefort Edit, később gróf Batthyány Ferencné, nagy lelkiismeretességgel örökölték meg a fejlődő Svábhegyet. Rajzaikat Kelety persze megjavíttatta. E cikkünkhöz is ezek közül az 1861-ben készült rajzokból vettük az illusztrációs anyagot.

Maga báró Eötvös József boldog volt, hogy családja ennyire élvezzi a svábhegyi természet örömeit. Még 1867-ben is lelkesedéssel írja fiának, Eötvös Lorándnak:

„A nyugalom egymaga nem boldogít. Leheverni kényelmes pamlagon még nem nagy élvezet. De pihenni egy magas tetőn, honnan határtalan kilátás nyílik s míg semmi idegen zaj nem bánt, míg minden zavartalan érintkezéstől menten vagyunk, végtelen teret látni magunk előtt: ez már a legfőbb gyönyör!”

Ekkor már csak néhány éve volt az államférfi-poétának, aki 1871 február 2-án elhunyt. Családja megvált az ingatlantól. Az Eötvös-villa, mint előkelő vendéglő, majd szanatórium folytatta életét. Eötvössel kihalt a Svábhegyről az egyik híresség. Megmaradt a másik: Jókai Mór. Eötvös és Trefort politikusoknak számítottak, Jókai és számos követője bohémeknek. Való igaz, hogy a Svábhegy egy ideig írók és művészek nyári bohém-tanyája volt. Az ő világukat kiegészítette az új Fogaskerekű feletti vendéglő, amelynek neve Eötvös-villa maradt továbbra is. Ez az épület a többi Eötvös-emlékkel együtt elválaszthatatlanul hozzá tartozik a Svábhegy multjához és jelenéhez; e varázsos multnak az olvasó még fedél-lapjainkon is megtalálja nyomát.

Siklóssy László.

Pavillon Eötvös József svábhegyi kertjében. Trefort Edit rajza 1861-ből.